

Олександр Пивоварський (Житомир)

**ВТІЛЕННЯ В ЖИТТЯ ІДЕЙ ДРУГОГО
ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ
РИМО-КАТОЛИЦЬКОЮ ЦЕРКВОЮ
(НА ПРИКЛАДІ КИЄВО-ЖИТОМИРСЬКОЇ ДІЄЦЕЗІЇ)**

2012 року виповнилося 50 років з початку роботи II Ватиканського Собору, який дав поштовх процесам оновлення церковного життя, яке б відповідало потребам сучасності. Церковні собори протягом всіх років існування Християнської Церкви вирішували питання істини віри, організації церковного життя. XX століття стало добою глобалізації, епохальних відкриттів у природничих науках, загострення екологічних проблем, моральна криза людського суспільства набула загрозливих масштабів. Плоди колективної праці соборних отців – 4 конституції, 9 декретів, 3 декларації – мали дати відповідь викликам часу, пояснити церковне вчення у нових реаліях сьогодення.

Метою автора даного матеріалу є дослідження впровадження в життя постанов II Ватиканського Собору Римо-Католицькою Церквою на Житомирщині (в області діє 1384 релігійних організацій 22 конфесійних напрямів, з них 143 римо-католицьких, серед яких 14 монастирів, 4 місії; 120 парафій обслуговують 62 священники; 10% всієї релігійної мережі області належить Римо-Католицькій Церкві), яка є частиною Києво-Житомирської дієцезії.

Для аналізу діяльності Римо-Католицької Церкви із 16 документів собору ми обрали Декрет “Про екуменізм”, Декларацію “Про християнське виховання” і Декрет “Про апостолат мирян”.

“Старання про возстановлення єдності між усіма християнами є одним з важніших намірів Священного Собору Ватиканського Другого” – йдеться в перших словах Декрету “Про екуменізм”. Згідно з декларацією, екуменізм – це дії та рухи, що постають відповідно до різних потреб Церкви для сприяння єдності всіх християн. Католики мають пізнавати духовне життя “нез’єдинених братів”. Цьому сприятимуть проведення спільних конференцій, зустрічей, на яких обидві сторони спілкуються як рівний з рівним.

Питання єдності в християнстві постає з самого початку його існування. Протягом віків християни шукали і продовжують шукати шляхи релігійної єдності між численними християнськими конфесіями. Екуменічна Спільнота Тезе була заснована у 1940 році в селищі Тезе (Бургундія) у Франції братом Роже Шульцом, що був протестантського віровизнання. Спільнота допомагала людям у біді, надавала притулок біженцям. Сьогодні вона об'єднує близько 100 представників багатьох християнських конфесій, католиків і протестантів з понад 25 країн світу. Члени громади живуть у цілбаті (безшлюбності), не приймають пожертв, живуть лише з своєї праці. Деякі з них живуть невеликими групами – “братствами” серед найбідніших людей в країнах Африки і Азії. Спільнота Тезе стала одним з найбільших центрів паломництва християнської молоді з багатьох країн світу, яка об'єднана християнською традицією, вірою в духовно-моральні цінності. Щорічно тисячі молодих християн Європи, в тому числі і представники помісних Православних церков, зустрічаються у Тезе. Молоді християни спільно моляться за мир, спілкуються у молодіжних групах, які організовують брати, шукають єднання у молитві з Богом.

Тезе відвідують православні митрополити, численні пастори протестантських церков. Гостем Тезе був також Папа Іван Павло II.

У Житомирі діють місцеві молитовні групи при Римо-католицькій парафії Божого Милосердя (Мальованка), кафедральному храмі Св. Софії, які дотримуються принципів Тезе. Ініціатором створення цих груп є римо-католицький священник Вольдемар Павелець. Два рази на місяць молодь протестантських, православних і римо-католицької церков збираються разом і моляться за мир, примирення церков. Молодь Житомира заснувала власний сайт www.taize.at.ua, який інформує про діяльність спільноти. Ці зустрічі допомагають християнам різних конфесій краще зрозуміти один одного, перебороти бар'єри недовіри, що існують між ними.

У розмові з о. Вальдемаром промайнула цікава думка про те, що та віруюча молодь, яка ознайомила з Тезе, могла б засновувати подібні групи у своїх церквах, що служило б взаєморозумінню і подоланню негарздів у релігійному середовищі України. Він став ініціатором поїздки віруючої молоді Житомира до Європи, де відбуваються зустрічі молоді.

Для того, щоб християни різних конфесій почувалися єдиною спільнотою під час літургії, ченці з Тезе виробили особливу систему богослужіння – коротенькі релігійні пісні — канони, які повторюються декілька разів між читаннями тексту Святого Письма та коментарів до нього. Кожен учасник зустрічі мав при собі спеціальний пісенник, в якому молитви подаються декількома європейськими мовами, зокрема й українською. Окрім молитовних зустрічей, молодь брала участь у конференціях, на яких дискутувалися проблеми відвернення воєн, допомоги біженцям.

У наш час міжконфесійних негараздів гарний приклад злагоди і порозуміння подали священники Римо-Католицької Церкви і Української Православної Церкви Київського патріархату, спільно відслуживши на кладовищі панахиду в обох обрядах по жертвах голодомору та відкритті меморіальної дошки у Баранівському районі.

Цей факт міг би послужити добрим прикладом справжньої християнської любові до ближнього, готовності простягнути дружню руку допомоги на фоні численних непорозумінь у релігійному житті області.

Найбільш чисельна конфесія області УПЦ МП (понад 50% релігійної мережі області) уникає будь-яких контактів з РКЦ. В приватних розмовах римо-католицькі священники свідчать лише про поодинокі контакти з представниками УПЦ КП і протестантськими спільнотами. Так, наприклад, А. Бачинський (настоятель парафії у м. Коростишеві) не бачить особливих змін у відносинах з іншими християнськими церквами за останні 20 років, оскільки кожна Церква живе своїм літургійним, душпастирським життям. Водночас є віротерпимість, толерантність, стриманість і пошана до представників інших християнських церков. Подібної думки дотримується і настоятель парафії Божого Милосердя у Житомирі Ярослав Ольшевський.

Прості віряни воліють бачити, що Христос не роз'єднує, але об'єднує, а відтак варто шукати можливості, де можна працювати спільно у сфері освіти, культури, благодійництва, виховання молоді, не зраджуючи своїх конфесійних переконань.

Римо-католицька Церква при нагоді не відмовляється від пропозицій спілкування з протестантськими церквами і відгукується на ініціативи найбільшої Церкви Християн Віри Євангельської “Заповіту Ісуса Христа” м. Житомира. Декілька раз на площі обласно-

го центру християни обох Церков вітали житомирян з Пасхою і Різдвом, відбувалися неодноразові зустрічі пастора Церкви “Заповіту Ісуса Христа” ХВС з єпископом-ординарієм Києво-Житомирської дієцезії РКЦ.

У Декларації “Про християнське виховання” наголошується, що у процесі виховання беруть участь не тільки школи, а й засоби суспільного повідомлення, різноманітні товариства, молодіжні спілки. У виховному процесі мають брати участь родина, вчителі, різноманітні культурні, громадські, релігійні товариства, цивільна суспільність та вся людська спільнота. У Декларації обґрунтовується необхідність заснування шкіл морального і релігійного виховання в усіх навчальних закладах. Віруючі батьки, вчителі мають подавати приклад християнського виховання.

Серед численних чернечих орденів Римо-католицької церкви Товариство Святого Франциска Сальського, а звичайно його знають як Салезіян Дон Боско, відоме своєю харизмою (головним напрямком діяльності) – вихованням молоді, передусім бідної, яка знаходиться у скрутному становищі, втратила надію на краще життя. Святий Й. Боско відзначав, що бідна молодь знаходиться у небезпеці, стикається з немалими труднощами в пошуках праці і знає всіляких несправедливостей, вона найбільш потребує любові та євангелізації.

Виховна система Й. Боско ґрунтується на розумі, релігії і любові, в ній немає примусу, покарань – лише доброта, приязнь та переконання. Салезіани її ще називають превентивною (або запобіжною) системою виховання, яка передбачає опікування молоді в такий спосіб, щоб вона не мала спроможності робити щось зле.

З 2000 року в Коростишеві діє монастир (чернечий дім) Ордену Святого Франциска Сальського Києво-Житомирської дієцезії Римо-католицької церкви. Втілюючи в життя ідеї свого засновника і переймаючись долею молоді, ченці та люди, яким небайдужа доля сьогоденного молодого покоління, виступили ініціаторами створення благодійної організації “Молодіжний Центр Дон Боско”, яка діє в Коростишеві з 2007 року.

Головною метою організації є здійснення благодійної діяльності в інтересах дітей і молоді, пропаганда ідей гуманізму і милосердя. Діяльність центру спрямована на молодих людей, допомагає їм знайти правильний шлях у житті, пропонує різні форми дозвілля, прагне стати достойною альтернативою “вулиці”. З підрастаючим

поколінням працюють досвідчені педагоги, молодь, яка бажає поділитися власними досягненнями із своїми ровесниками. Центр об'єднує альтруїстів, меценатів, волонтерів, педагогів за покликанням, які є єдиним колективом, здатним відповідати на виклики сучасного світу молоді. Фінансують центр спонсори, приймаються добровільні індивідуальні пожертви небайдужих людей.

Незважаючи на те, що співзасновниками центру є фактично селезіани і римо-католицька парафія м.Коростишева, він не є релігійною організацією і не пов'язаний з будь-якою етнічною спільнотою. Членами центру можуть бути люди різних професій, віруючі різних християнських церков, головне, щоб вони приймали християнські цінності, дотримувалися загальнолюдських моральних принципів.

Центр являє собою комплекс окремих приміщень. На сцені кафе виступають молоді музиканти, відвідувачам пропонується проведення урочистостей – святкування днів народження, весілля, розважально-виховні програми. Діяльність медіа-центру спрямована на розвиток творчого підходу у підлітків до комп'ютерних технологій, діють курси з комп'ютерного дизайну. На базі медіа-центру є медіатека з основних енциклопедій, словників у електронному варіанті. Медіа-центр формує у підлітків правильне ставлення до комп'ютерної техніки, попереджуючи ігрову залежність, що стала справжнім лихом серед дітей.

Кімнати центру мають різне призначення: в класі для теоретичних і практичних занять проводиться гурткова робота за бажанням дітей (шахи та шашки, вишивання, макраме, навчання гри на гітарі); в кабінеті фахівця можна отримати консультацію психолога, юриста, педагога. Тут молодь може отримати пораду у вирішенні своїх проблем; для маленьких членів центру є ігрова кімната. За бажанням, дітям тут допоможуть у підготовці до уроків, якщо немає з ким їх підготувати вдома вони мають можливість навчатися музики. Відвідувачі центру можуть брати участь у спортивних змаганнях, а також малювати, переглядати фільми протягом року, зокрема в літні шкільні канікули. Особливу увагу привертає зелена кімната, призначена для групових зустрічей – психологічних тренінгів, педагогічних нарад, проведення “Вечорів для закоханих” – своєрідних курсів підготовки до подружнього життя.

Є й труднощі в діяльності центру. Священникам важко поєднувати парафіяльні обов'язки і роботу в центрі. Оскільки організація є

благодійною, то заробітна плата у його працівників невелика, тож у маленькому Коростишеві ще важко знайти відповідних фахівців, волонтерів, які погодилися б працювати не заради грошей.

Побуток думка, що молодіжний центр відкрито лише для католиків або щоб “окатоличити” тих, хто відвідує його. Засновники центру своєю жертвовною працею долають ці стереотипи. На жаль, у нашому зматеріалізованому житті такі поняття як альтруїзм, служіння знедоленим, готовність поділитися останнім з ближнім перестали бути в суспільстві у пошані. Тому й ширяться чутки про недовіру до центру, меркантильний інтерес організації, видумується всілякий негатив про його діяльність. Все ж таки прагнути бачити перш за все добре, людське у всьому є великою чеснотою людини, а погане при бажанні завжди можна відшукати, або придумати.

Керівництво центру шукає взаємодії з місцевими органами влади, хоче мати спільну програму щодо виховання молоді, морально-го відродження, протидії негативним явищам суспільства – наркоманії, алкоголізму, дитячої бездоглядності.

За підтримки Центру Солідарності (м. Реджіо Емілія, Італія) з 1994 року у Житомирі функціонує українсько-італійська школа “Всесвіт”. Педагогічний колектив разом з батьками працює над відродженням духовності, що базується на християнських цінностях. Творчим колективом школи розроблена інтеграційна програма на основі християнських цінностей, яка складається з 4 блоків, кожен з яких поділяється на підтеми. Шкільна інтеграція – це поступове переживання особистістю своїх взаємостосунків з Богом (“Я і Бог”), з ближнім (“Я і суспільство”) та з навколишнім світом (“Я і навколишній світ”). Хоча засновником школи є громадська організація, одним з міжнародних партнерів школи є Францисканський Місіонерський Центр (Австрія), у витоків школи стояли житомирські католики, які за радянських часів постраждали за віру. У планах керівництва Києво-Житомирської дієцезії є підтримка і співпраця з навчальним закладом. Учні школи походять як з католицьких родин, так і з родин інших християнських конфесій.

Декрет “Про апостольство мирян” акцентує увагу на мирянах, які об’єднані в Містичному Тілі Церкви, покликані бути апостолами Христа, що значить поширювати віру у Святу Трійцю, допомагати тим, хто ще на шляху до Бога. Миряни повинні розвивати свої таланти, співпрацювати з священиками, щоб Божа спасительна

благовість була пізнана й прийнята всіма людьми. Відповідно до своїх здібностей, можливостей і талантів кожен християнин при-слуговується до розбудови Церкви. Тому і шляхи і способи апостольська можуть набувати різних форм. Ватиканський документ наголошує на тому, що Церква — це і священники, і миряни, а відтак їх спільний дім – Церква. То ж і відповідальність за спільний дім лягає і на мирян.

Саме ідеї II Ватиканського Собору про місце і роль світських католиків у житті Церкви і суспільства спонукали до постанови у Житомирі Францисканського Ордену Світських (ФОС) – громадського об'єднання Римо-Католицької Церкви, яке живе францисканською духовністю. У 2003 і 2007 роках у Житомирі відбувалися Національні Капітули ФОС України за участю представників Міжнародної Ради ФОС, на яких обиралася Національна Рада ФОС України, а в 2006 році представники місцевих громад Західного, Південного та Північного регіонів збиралися у Житомирі на II Всеукраїнський з'їзд світських францисканців України.

ФОС Житомира є найбільшою францисканською громадою України, нараховує 83 особи. Для більш плідної роботи громада поділена на декілька груп: літургійну, молитовну, формаційну, харитативну. Світські францисканці опікуються мешканцями будинку для людей похилого віку у с. Іванівка Житомирського району (готують подарунки до Пасхи і Різдва, допомагають немічним дістатися до каплиці, що діє на території будинку, до лежачих хворих запрошують священника). Реалізуючи харизмат служіння бідним, готують і розвозять обіди для самотніх людей.

Релігійна місія “Карітас-Спес” Римо-Католицької Церкви на Житомирщині діє в обласному центрі, містах Любарі і Новоград-Волинському (с. Олександрівка). Метою місії є культурницько-просвітницька діяльність, релігійна освіта і виховання, справи милосердя і благодійності, місіонерська діяльність. За останній період тільки в Житомирі місія розповсюдила серед медичних закладів 16 т. 200 кг. бинтів, оздоровила у приміському таборі місії 130 дітей з малозабезпечених сімей та інтернатів. Організація опікується двома дитячими будинками — “Дім Марії” і “Дім Йосипа”. Щороку для дітей, хворих на фенілкетонурию, проводяться благодійні акції.

Плідно співпрацює з Римо-католицькою Церквою і Житомирська обласна Спілка поляків України (голова – Вікторія Лясков-

ська-Щур). Практично ні один громадський захід організації не відбувається без участі католицького духовенства, зокрема проведення колядок у районах області у період різдвяних свят, прибирання польського цвинтарю у провідний тиждень.

Саме за ініціативи В. Ляковської-Щур у співпраці з кафедральним костьолом Св. Софії м. Житомира відбувся концерт, присвячений пам'яті органістів, репресованих за комуністичних часів, у виконанні заслуженого колективу польської культури, камерного ансамблю ім. Ігнація Фелікса Добжинського. Цей концерт став особливим: музиканти присвятили його своїм колегам – костьольним органістам, переважно полякам, які йшли в ув'язнення або на смерть, не зрікаючись віри і нікого не зраджуючи. В пам'ять про них виконувалися твори, які багато століть традиційно звучали у храмах, складаючи особливий григоріанський музичний календар.

В Житомирі жили і творили музиканти-поляки світової слави. Серед них зокрема піаніст і композитор Юліуш Зарембський. Мало кому відомо, що у Житомирському кафедральному костьолі Святої Софії покоїться його серце, як і те, що один з його найкращих творів “Колискова для скрипки і фортепіано” має безпосереднє відношення до Житомирщини. Мелодію цієї пісні композитор почув від своєї няні із Станишівки (село поблизу Житомира). Він видав її в Парижі і присвятив бельгійському скрипалеві Емілю Соре. Цей дивовижний за своєю ніжністю твір прозвучав у костьолі Святої Софії поблизу самісінького серця його автора.

Сьогодні, коли релігійна свобода є реальністю, а часи переслідування за віру відійшли у минуле, мало хто пам'ятає про мужній вчинок 247 віруючих католиків Коростишева і ближніх сіл. У 1988 році вони не побоялися засвідчити свою віру і підписалися під зверненням до Генерального секретаря ЦК КПРС М.С. Горбачова з проханням передати Церкві колишній костьол у Коростишеві, що використовувався не за призначенням.

Обрані для аналізу діяльності Римо-Католицької Церкви документи II Ватиканського Собору містять багато елементів світської сторони життя Церкви, її присутності у суспільстві (поза “церковною огорожею”). Ідеї цих декретів і декларацій спрямовані на розкриття соціального служіння, міжрелігійного діалогу Римо-Католицької Церкви в пострадянських умовах, становлення законодавства про свободу совісті та релігійні організації, яке в його донедавній редакції визнавалося одним з найдемократичнішим у світі.

Однак практика державно-церковних відносин свідчить про проблеми у цій сфері буття Держави і Церкви. До сьогоднішнього дня Церква, відповідно до законодавства, не має права засновувати загальноосвітні школи, що значно звужує її можливість брати участь у духовному відродженні суспільства. Школа “Всесвіт” хоча і заснована не релігійною організацією, має опіку Римо-Католицької Церкви.

Відкритість Римо-Католицької Церкви до діалогу з іншими християнськими Церквами, бажання спільно служити суспільству зведені до мінімуму, залишаються незреалізованими. Мають місце непоодинокі випадки заангажованого ставлення до Римо-Католицької Церкви як до західної, чужої українському суспільству. В цьому залишився значний відгомін ще радянських часів. Ускладнене міжцерковний діалог і заполітизоване, поділене на три гілки Православ'я.

Хоча священники Римо-Католицької Церкви прагнуть ширих відносин з священнослужителями інших християнських церков, проте об'єднати їх у святкуванні, наприклад, ювілею парафії, відзначенні релігійних свят, здійсненні благодійної акції тощо на сьогодні просто неможливо. Численні спілкування з представниками різних християнських церков засвідчують, що перешкодою екуменізму є не конфесійні переконання, а людська гординя, амбіційна впевненість у власній правоті. Бажання дотримуватися християнами слів апостола Петра “І все, що ви робите, словом чи ділом, все робіть в ім'я Господа Ісуса Христа...” (Кол. 3: 17) мали б стати основою для екуменічного діалогу.

Соціальне служіння Римо-Католицької церкви інколи обмежується нерозумінням її місії з боку органів влади, що проявляється зокрема у збільшенні плати за орендовані Церквою приміщення (склади для зберігання гуманітарної допомоги місії Карітас-Спес). Під час літнього відпочинку прохання віруючих покористуватися шкільним приміщенням (їдальнею) не знаходить підтримки у керівництві закладів освіти, яке апелює до законодавства про освіту, де сказано про відокремлення школи від церкви.